

KAŽNJAVANJE ZA RATNE ZLOČINE POČINJENE U BOSNI I HERCEGOVINI

Dr. sc. Dževad Mahmutović, docent

Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli
dzevad.mahmutovic@untz.ba

Maja Iveljić, asistent

Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli
maja.iveljic@untz.ba

Aida Obuća, diplomirani pravnik

Samostalni istraživač

SAŽETAK

Ovaj rad elaborira svrhu kažnjavanja i kazne kojima se ona nastoji postići u predmetima ratnih zločina počinjenih u Bosni i Hercegovini. Radom želimo istražiti praksu pravosudnih instanci koje su nadležne za procesuiranje ratnih zločina počinjenih u BiH u pogledu definiranja svrhe kažnjavanja, te zakonsku i sudsku kaznenu politiku za koju su ovi sudovi smatrali da je podobna za postizanje svrhe kažnjavanja.

Procesuirajući ratne zločine počinjene u BiH, Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju želi postići odmazdu i odvracanje, a tek kasnije rehabilitaciju i zaštitu društva, dok Sud BiH kao svrhu kažnjavanja, a pridržavajući se zakonskih normi iz ove oblasti, određuje društvenu osudu, specijalnu i generalnu prevenciju, satisfakciju za žrtve. Kao kruna ukupnih napora ističe se nastojanje da se kroz procesuiranje ratnih zločina potaknu procesi pomirenja na ovim prostorima.

Mali broj procesuiranih lica, mogućnost i izricanje strožije kazne za krivično djelo zločin protiv čovječnosti nego za krivično djelo genocid, podatak o 40 posto osuđenih lica kojima je izrečena kazna ispod zakonom utvrđenog minimuma za ova krivična djela, nezadovoljstvo sankcijom preko 90 posto ispitanika iz jednog ranijeg istraživanja ukazuje na neadekvatnost kaznene politike u predmetima ratnih zločina. Nadalje, to ukazuje na potrebu provođenja novih istraživanja kojima bi se utvrdila adekvatnost kaznene politike u predmetima ratnih zločina i pravci djelovanja na njenom poboljšanju.

Ključne riječi: ratni zločin, kažnjavanje, kaznena politika

UVOD

Devedesetih godina prošlog vijeka, na prostorima bivše Jugoslavije, došlo je do oružanih sukoba koji su obilježeni erupcijom nasilja, zločina i kršenja međunarodnih normi iz oblasti ljudskih prava, pa čak i genocidom. Naročito teški zločini dogodili su se na prostoru Bosne i Hercegovine (dalje: BiH).

Ne postoji približna saglasnost rezultata dosadašnjih istraživanja kada je riječ o ubijenim, protjeranim, ranjenim ili silovanim licima, niti uništenoj imovini i sličnom. Dosadašnja istraživanja pokazuju da je, u periodu rata u BiH¹:

- 100.000 ljudi koji su stradali tokom rata
- oko 2,5 miliona raseljenih osoba, od čega se oko milion vratio svojim prijeratnim domovima
- još uvijek 50.000 ljudi čeka na povratak, te 150.000 neobnovljenih objekata
- tokom rata je nestalo oko 30.000 osoba, do danas pronađeno oko 20.000
- između 8.000 - 10.000 još uvijek se vode kao nestali
- do 2001. godine 7.000 - 8.000 identificirano klasičnim metodama
- od 2001. do danas preko 13.300 osoba identifikovano pomoću analize DNK
- oko 200.000 osoba je prošlo kroz logore
- desetine hiljada silovanih žena
- 15 - 20 % populacije u BiH ima simptome posttraumatskog stresnog poremećaja (PTSP).

Očito je da se radi samo o aproksimativnim procjenama, samo su približni i okvirni brojevi poznati. Kako kaže Šeparović², donje

---

1 O ratnim gubicima u Bosni i Hercegovini šire vidi: Mahmutović, Dž., *Ratni zločini u BiH - kažnjavanje i reparacija* (neobjavljena doktorska disertacija), Univerzitet u Tuzli, Tuzla, 2012., 13-20

2 Šeparović, Z., (1998), *Hrvatski žrtvoslov (Zbornik radova Prvog hrvatskog žrtvoslovnog kongresa - Knjiga 1.)*, Hrvatsko žrtvoslovno društvo, Zagreb, 5

granice ovih aproksimativnih brojki bi mogle biti tačne, dok bi gornje granice trebalo uzimati s rezervom iz jednostavnog razloga što se ponekad, namjerno, uvećava broj “vlastitih” žrtava.

Na osnovu prethodnih izlaganja, o posljedicama koje je ostavio rat u BiH, sa sigurnošću se može zaključiti da je to rezultat počinjenih ratnih zločina.³ Postojanje velikog broja predmeta ratnih zločina potvrđuje i Državna strategija za rad na ovim predmetima⁴ (dalje: Strategija). U Strategiji se ističe i da ne postoje jedinstveni, egzaktni i kvalitativni statistički podaci o broju i prirodi otvorenih predmeta ratnih zločina.

Iz velikog broja podataka koji se iznose u Strategiji, a koji mogu ukazivati na obim počinjenih ratnih zločina, ističe se broj neriješenih predmeta i predmeta koji su u fazi istrage. Prema Strategiji, u vrijeme njene izrade (2008), pred nadležnim organima u BiH vođeni su postupci protiv 9879 lica, a u istragama je bilo 1285 predmeta protiv 5895 osumnjičenih. Ovi podaci se, također, mogu smatrati zastarjelima, ali noviji nam nisu bili dostupni.

Radna grupa za Srebrenicu, formirana da utvrdi broj i identitet osoba koje su učestvovala u događajima u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995. godine, ustanovila je učešće 19.473 pripadnika Vojske Republike Srpske i Ministarstva odbrane te Ministarstva unutrašnjih poslova u srebreničkim događajima, od ukupno 25.083 pripadnika ovih formacija. U broj učesnika stravičnih događaja uračunate su 243 osobe iz civilne zaštite te jedan broj vozača.⁵

---

3 Pojam „ratni zločini“ u ovom radu ćemo koristiti da bi označili sva krivična djela počinjena u toku rata u BiH (1992-1995), a koja su propisana u glavi XVII Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine „Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom“. Šire vidi: *Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina*, www.mpr.gov.ba/userfiles/file/Projekti/Drzavna%20strategije%20za%20rad%20na%20predmtima%20rz0RZ.pdf, 10.06.2015.

4 *Ibid*

5 Šire vidi: Broj pripadnika srebreničkih dešavanja 25.083, a učesnika 19.473; <http://www.genocid.org/vijesti.php?opsirnije=99>, 11.09.2011.

Posljednji podaci sa kojima raspolažemo (2013.) govore da broj neriješenih predmeta ratnih zločina iznosi 1.315.⁶

Pred pravosudnim organima se našao velik i težak zadatak - procesuiranje ratnih zločina. Procesuiranjem ratnih zločina trebalo je utvrditi istinu o tim događajima, te na taj način, prevenirati ponavljanja (odvratanje), kazniti počiniocima, postići pomirenje između počinitelja i žrtava i promovirati vladavinu prava. Sa aspekta žrtve, procesuiranje će odgovoriti na potrebe žrtava, kod kojih će postići psihološko terapijski efekat, ponuditi osjećaj pravde i katarze, a pomoći će i procese pomirenja.

Procesuiranjem se podupire odvajanje pojedinačne od kolektivne odgovornosti što je, također, vrlo važno za proces pomirenja na prostoru na kojem su činjeni ratni zločini. U odnosu na navedeno i značaj koji imaju krivični procesi za ratne zločine počinjene u BiH, u izgradnji povjerenja među ljudima i sprečavanje novih sukoba, može se zaključiti da je veliki teret na pravosudnim institucijama.

Procesuiranje ratnih zločina, počinjenih tokom rata u BiH, odvijalo se i još uvijek odvija na više različitih nivoa (od međunarodnog do lokalnog nivoa).⁷ Okosnicu ovog procesa čine lokalni sudovi u Bosni Hercegovini, najprije okružni i kantonalni, a kasnije i Sud BiH, Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (dalje: MKSJ), te sudovi nekih drugih zemalja.⁸

Kažnjavanje, kao jedan od ciljeva krivične pravde, odnosno, procesuiranja ratnih zločina jedan je od osnovnih mehanizama tranzicijske pravde uopšte, ali i u BiH.⁹

---

6 Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini, Projekat: „Procesuiranje ratnih zločina“ http://www.oscebih.org/documents/osce_bih_doc_2013032512531594cro.pdf, 30.07.2015.

7 Ivanišević, B., (2008), *Odjel za ratne zločine u Bosni i Hercegovini: Od hibridnog do domaćeg suda*, Međunarodni centar za tranzicijsku pravdu, 5.

8 Procesuiranje ratnih zločina pred Vijećem za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu i sudovima nekih trećih zemalja odvija se u skladu sa principom univerzalne jurisdikcije (Njemačka, Austrija...).

9 Tranzicijska pravda je sistem različitih mehanizama kojima se, u društvima u kojima su se dogodili masovni zločini kroz kršenja ljudskih pra-

Kažnjavanje je proces u kojem se krivično odgovornom počiniocu nekog od krivičnih djela ratnih zločina, u skladu sa zakonom, izriče krivičnopravna sankcija i prati njeno izvršenje, s ciljem postizanja svrhe kažnjavanja.

Ovim radom želimo istražiti praksu pravosudnih instanci koje su nadležne za procesuiranje ratnih zločina počinjenih u BiH (MKSJ i Sud BiH) u pogledu definiranja svrhe kažnjavanja, te zakonsku i sudsku kaznenu politiku za koju su ovi sudovi smatrali da je podobna za postizanje svrhe kažnjavanja.

1. SVRHA¹⁰ KAŽNJAVANJA POČINILACA RATNIH ZLOČINA

Svrhu kažnjavanja počinilaca ratnih zločina nije moguće odvojiti od svrhe kažnjavanja uopšte, jer su krivična djela ratnih zločina sastavni dio krivičnog prava. Međutim, zbog težine i značaja ovih krivičnih djela, postizanje svrhe kažnjavanja za ova krivična djela posebno je značajno, iziskuje puno rada, znanja i razumijevanja ovog problema od strane svih učesnika u krivičnom pravosuđu.

Svrha kažnjavanja bila je predmetom rasprava još od početaka reagovanja društva na kriminalitet. Historijski gledano, svrha kažnjavanja je uvijek odgovarala prostoru i vremenu, moralnim, filozofskim i političkim shvatanjima tadašnjeg društva. Svrha kažnjavanja bila je predmetom rasprava kako pravnika, tako i filozofa, a iz ovih rasprava razvile su se tri grupe teorije o svrsi kažnjavanja:

---

va i međunarodnog humanitarnog prava, uspostavlja vladavina prava, provode aktivnosti u pravcu ublažavanja posljedica tih zločina i stvaraju uslovi za promociju mira i demokratije, te za pomirenje među učesnicima, odnosno, sprječavanje ponavljanja zločina. Šire vidi: Popović, D., *Vodič kroz tranzicijsku pravdu u Bosni i Hercegovini*, Razvojni program UN-a u BiH, Sarajevo, 2009

- 10 Pojam svrhe najčešće se koristi da bi se označilo ono čemu se teži, odnosno šta se želi postići, a najčešće se poistovjećuje sa pojmom cilja, što opet u starogrčkom jeziku označava: konac, svršetak, kraj, ispunjavanje, svrha, uspjeh. Knežević, M., (2007) *Penologija u socijalnom radu (i socijalni rad u penologiji)*, Zagreb, 91.

apsolutne teorije, relativne i mješovite teorije¹¹, ali u penološkoj teoriji također se diferenciralo nekoliko najčešćih poimanja svrhe kažnjavanja: osveta ili odmazda¹², retribucija, onemogućavanje (inkapacitacija), tretman¹³, zastrašivanje¹⁴, popravljjanje, rehabilitacija¹⁵, povrat (restoracija; pomirenje).¹⁶

Naravno, zbog ograničenja u pogledu veličine ovog rada nismo u prilici detaljnije razraditi gore pobrojane teorije u svrsi. Upućujući čitaoce ovog članka na neku literaturu koja govori o svrsi kažnjavanja želimo istaći da u savremenom krivičnom pravu, domi-

-
- 11 Teoretskim razmatranjem svrhe kažnjavanja i teorijama o svrsi kažnjavanja bavili su se gotovo svi autori, nama dostupni iz oblasti krivičnog prava. Izlaganja u njihovim djelima suštinski se i ne razlikuju, izuzev u izražaju, te je gotovo nemoguće odvojiti bilo koga od njih kao jedini izvor informacija o bilo kojem dijelu izlaganja koje slijedi. Zato predlažemo da o ovom cjelokupnom izlaganju za više informacija pogledate: Petrović, B., Jovašević, D., (2006), *Izvršno krivično/kazneno pravo*, Pravni fakultet, Sarajevo, 63-66; Petrović, B., Jovašević, D., (2005), *Krivično/Kazneno pravo Bosne i Hercegovine (Opći dio)*, Pravni fakultet, Sarajevo, 283-284; Mladenović-Kupčević, R., (2001), *Osnovi penologije (III dopunjeno izdanje)*, Svjetlost, Sarajevo, 62-66; Mrvić-Petrović, N., (2008), *Krivično pravo – opšti i posebni deo (V izdanje)*, Pravni fakultet Univerziteta Union, Beograd, 132-134; Babić, M., Marković, I., *Krivično pravo – opšti dio (drugo izmijenjeno izdanje)*, op.cit., 363-364; Babić, M. et al., (2005), *Komentari krivičnog/kaznenog zakona BiH*, Sarajevo, VE/EK, 243-245; Sijerčić-Čolić, H., Vranj, V., (2011), *Uvod u penologiju i izvršno krivično pravo BiH*, Pravni fakultet, Sarajevo, 79-186; Šeparović, Z., (2003), *Kazneno izvršno pravo i uvod u penologiju*, Pravni fakultet, Poslije-diplomski studij iz kaznenopravnih znanosti, Zagreb, 56-69.
- 12 Babić, M., Marković, I., *Krivično pravo – opšti dio (drugo izmijenjeno izdanje)*, 363.
- 13 O tretmanu šire vidi: Radoman, M., (2003), *Penologija i sistem izvršenja krivičnih sankcija*, Pravni fakultet, Novi Sad; Mikšaj-Todorović, Lj. et al., *Rehabilitacijski programi u institucijama u Hrvatskoj penološkoj teoriji i praksi*, Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, 34, 1,13-22, Zagreb; Milutinović, M., (1981), *Penologija*, Savremena administracija, Beograd; Mladenović-Kupčević, R., op.cit.
- 14 Šire vidi: Petrovec, D., (1998), *Kazen bez zločina: prispevek k ideologijam kaznivanja*, SH Zavod za založniško dejavnost, Ljubljana, 41 i 42
- 15 Šire vidi: Knežević, M., op.cit., 99
- 16 Knežević, M., op.cit., 92-101. i Sijerčić-Čolić, H., Vranj, V., op.cit., 79.

niraju mješovite teorije o svrsi kažnjavanja, pa su tako i u osnovi modela kažnjavanja u bosanskohercegovačkom krivičnom pravu. One su nastale kao kompromis između ekstremnih, apsolutnih i relativnih teorija. Prema zastupnicima ovih teorija svrha kažnjavanja ne može biti samo odmazda i ispaštanje, ali ni samo prevencija. Kažnjavanjem se sprječava vršenje krivičnih djela u budućnosti, ali se ono uvijek vrši nakon počinjenja krivičnog djela. Kažnjavanje se vrši zato što se zgriješilo, ali i zato da se ne bi griješilo.

Radi boljeg razumijevanja, u nastavku će biti predstavljene osnove specijalne i generalne prevencije, koje su važne za bilo koju vrstu kažnjavanja, ali poseban značaj imaju kod teških zločina, kakvi su ratni zločini. Pojam prevencija je posuđen iz medicinske teorije i prakse, a u osnovi označava intervenciju prema određenoj pojavi prije nego se ona manifestira. U krivičnopravnom kontekstu, prevencija podrazumijeva ukupnost planiranih i organizovano poduzetih mjera i aktivnosti kojima se nastoje ukloniti ili barem smanjiti uzroci (direktni i indirektni) kažnjivih ponašanja.¹⁷ Pored toga, prevenciju je moguće definisati i kao sistem mjera i aktivnosti usmjerenih na otklanjanje svih neposrednih, objektivnih i subjektivnih uslova i okolnosti koje pogoduju nastanku i činjenju kriminaliteta.¹⁸

Specijalna prevencija je skup mjera i aktivnosti kojima se utiče na počinioca krivičnog djela da ih ubuduće ne čini. Ova vrsta prevencije može imati dva aspekta, pozitivni i negativni. Prema istom počiniocu krivičnog djela najprije je moguće ispoljiti negativni aspekt specijalne prevencije, na način da ga se zastraši i spriječi da ponovo ne izvrši krivično djelo, kroz zatvaranje (kazna zatvora). Pozitivni aspekt specijalne prevencije ogleda se u osposobljavanju počinioca za život bez vršenja krivičnih djela, što se postiže tretmanskim postupcima u fazi izvršenja kazne.¹⁹

---

17 Budimlić, M., *Aktuelnost kriminoloških istraživanja u prevenciji novih formi kriminalnog ponašanja*, Kriminalističke teme, Broj 3-4, Sarajevo, 2004, 213-226.

18 Modly, D. et. al., (2007), *Riječnik kriminalistike*, Strukovna udruga kriminalista, Zagreb, 637.

19 Šire vidi: Bojanić, I., Mrčela, M., *Svrha kažnjavanja u kontekstu šeste novele kaznenog zakona*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol.13, broj 2, 2006, 436-437; Babić, M. et. al., *op.cit.* 59; Šeparović, Z., *Ka-*

Generalna prevencija je skup mjera i aktivnosti kojima se utiče na javnost s ciljem sprječavanja činjenja krivičnih djela. Teorije generalne prevencije su koncipirane tako da postizanje generalnopreventivnog cilja primarno vide kroz prijetnju kaznom, a nadalje i kroz izricanje i izvršenje te kazne, što je i logično jer od toga ovisi i efikasnost propisane prijetnje (kazne). Kao i kod specijalne prevencije i kod generalne prevencije do izražaja dolazi negativni aspekt koji se ogleda u zastrašivanju, ali ovdje potencijalnih počinitelja krivičnih djela da ih ne čine, a ne lica koje je već počinilo krivično djelo da ne čini ponovo. Istraživanja pokazuju da u generalnopreventivnom smislu, zastrašivanje može odvratiti dio potencijalnih počinitelja krivičnih djela, pri čemu je odlučujuća efikasnost pravosuđa (otkrivanje i procesuiranje počinitelja krivičnih djela), a ne propisivanje strožije kazne kako se to obično misli. Teoretičari krivičnog prava daju prednost pozitivnom aspektu generalne prevencije, koji se sastoji u očuvanju i jačanju povjerenja građana u funkcionalnost pravnog sistema, u odnosu na negativni aspekt zastrašivanja. Ipak, treba imati na umu da su ova dva aspekta neodvojiva, jer povjerenje u pravni sistem djelimično zavisi i od zastrašujućeg djelovanja krivičnog prava.²⁰ U tom smislu, naročito u BiH, ukoliko se želi ostvariti cilj generalne prevencije, kod krivičnih djela ratnih zločina, potrebno je intenzivirati njihovo procesuiranje.

Povrat (restoracija; pomirenje) je koncept koji od počinioca krivičnog djela zahtijeva akciju s ciljem "popravljanja" zla koje je nanio i na taj način očitovanja u smislu osjećaja krivnje zbog svog djela. Ovaj koncept se počinje intenzivnije razvijati sa razvojem viktinologije, odnosno, usmjeravanja pažnje prema žrtvi krivičnog djela, a na njemu je utemeljena i tzv. "restorativna pravda". Koncept "restorativne pravde" je usmjeren na popravljanje štete nanesene krivičnim djelom, koncipiran je na dijalogu i pregovaranju između počinitelja i žrtava, a omogućeno je i uključivanje dru-

---

zveno izvršno pravo i uvod u penologiju, 83; Sijerčić-Čolić, H., Vranj, V., *op.cit.*, 84

20 Bojanić, I., Mrčela, M., *op.cit.*, 438.

gih zainteresovanih subjekata iz zajednice.²¹ Vijeće Evrope smatra da su postupci restorativne pravde u mogućnosti razriješiti probleme, fleksibilni su i sveobuhvatni, podrazumijevaju učešće više faktora, komplemetarni su krivičnim postupcima ili se mogu tretirati kao njihove alternative.²² Ovakav pristup svrsi kažnjavanja je u ekspanziji²³. Smatramo da restorativni pristup može kvalitetno unaprijediti procesuiranje ratnih zločina u BiH, te efekte koji se istima žele i mogu postići.

Uvažavajući predmet i cilj ovog rada, postoji potreba da se da prikaz osnovnih elementa svrhe kažnjavanja prema Statutu i praksi MKSJ i krivičnom zakonodavstvu BiH.

1.1. Svrha kažnjavanja prema praksi MKSJ

Svrha kažnjavanja prema Statutu MKSJ²⁴ nije određena, ali praksa i presude koje je u radu donio MKSJ pokazuju da je svrha kažnjavanja osuđenih za ratne zločine primarno odmazda i odvra-

---

21 O restorativnoj pravdi šire vidi: Sijerčić-Čolić, H., Vranj, V., *op.cit.*, 119; UN ODCCP, *Međunarodni priručnik o pravdi za žrtve (Bosansko izdanje)*, Viktimološko društvo BiH, Sarajevo, 2002, 107-108; Zernova, M., (2007), *Restorative justice: ideals and realites*, Ashgate, Hull

22 Knežević, M., *op.cit.*, 100.

23 Provedene su brojne studije o učincima programa restorativne pravde, a rezultati su uglavnom pozitivni. Na primjer, nakon dvije i po godine trajanja studije VOM programa u Kaliforniji, Minnesoti, New Mexico i Texasu, Umbreit i Coates su izvijestili da je 79% žrtava i 87% počinilaca bilo zadovoljno programom, 83% žrtavai 89% počinilaca misli da je proces bio fer. Utvrđeno je da je restorativna pravda imala značajan uticaj na uspješno izvršavanje obaveza, restoriranje od strane počinilaca koji su učestvovali u ovim programima (81%), za razliku od počinilaca sličnih djela koji su bili podvrgnuti sudskom postupku, a nisu učestvovali u postupku medijacije (58%). Ona je također izvijestila da učešće žrtava u ovim programima doprinosi smanjenju straha i tjeskobe kod istih. Šire vidi: Zernova, M., *op.cit.*, 10.

24 *Statut Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju*, UN, Rezolucija broj 827, <http://www.un.org/icty/bhs/icty/documents/statute-b.htm>, 10.06.2015.

ćanje²⁵, a pojavljuju se i rehabilitacija i zaštita društva.²⁶ Presuda u predmetu Krstić je izričita i glasi: “kazna se prvenstveno izriče u dvije svrhe: iz potrebe da se pojedinac kazni za zločine koje je počinio, i potrebe da se ostali pojedinci odvrate od počinjavanja sličnih zločina”.²⁷

Odmazda (retribucija), kao svrha kažnjavanja pred MKSJ pokazuje jasnu opredijeljenost međunarodne zajednice da osudi zločinačka ponašanja, te da nije spremna da toleriše ozbiljne povrede međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava.²⁸ Praksa MKSJ, jasno odvaja odmazdu (retribuciju) od želje za osvetom, a ta dinstinkcija se ogleda u činjenici da “retribucija zahtijeva izricanje pravedne i primjerene kazne i ništa više od toga”²⁹ i u činjenici da “retribucija u sebi sadrži načelo suzdržanosti”.³⁰

Da bi se postigla odmazda, kao cilj, potrebno je analizirati ponašanje optuženog, te na osnovu toga utvrditi pravednu kaznu za počinjeno krivično djelo. Prema presudi u predmetu *Kupreškić i drugi*³¹ “kazne koje valja izreći moraju odražavati svojstvenu težinu kriminalnog ponašanja. Utvrđivanje težine zločina zahtijeva razmatranje posebnih okolnosti predmeta, kao i oblik i stepen sudjelovanja optuženih u zločinu”. Vidljivo je da praksa MKSJ zahtijeva

25 U komunikaciji pred MKSJ i u literaturi koja je s njim povezana, ustalio se termin odvratanje koji se slobodno može poistovijetiti sa terminom prevencije.

26 Šire vidi: Ivanišević, B., *op.cit.* 165-166 i 16; Džouns, Dž., Pauls, S., (2003), *Međunarodna krivična praksa*, Transnational Publishers Ardsli, Njujork, 769-774.

27 Predmet *Krstić Radislav "Srebrenica"* (IT-98-33-T), Arhiva MKSJ, (Prvostepena presuda, para 693).

28 Predmet *Aleksovski Zlatko "Lašvanska dolina"* (IT-95-14-1), Arhiva MKSJ, (Drugostepena presuda para. 185)

29 Predmet *Krajišnik Momčilo* (IT-00-39-A), Arhiva MKSJ (Drugostepena presuda, para. 804)

30 *Ibid.*

31 Predmet *Kupreškić i drugi "Lašvanska dolina"* (IT-95-16), Arhiva MKSJ (Prvostepena presuda, para. 852)

da kazna treba odgovarati počinjenom zločinu, odnosno predstavljati “zasluženu kaznu”.³²

Odvraćanje, kao svrha kažnjavanja, ima za cilj da odvrati “konkretnog optuženog od toga da kasnije ponovo počini slično krivično djelo (specijalno odvrćanje), kao i da odvrati ostale od toga da počine slična krivična djela (opšte odvrćanje)”.³³ Kada je riječ o specijalnom odvrćanju sudsko vijeće u predmetu *Kunarac i drugi*³⁴ iznosi stav prema kojem se ovom elementu, pri odmjeravanju kazne, treba dati mali značaj. U prilog takvom stavu, iznose sumnju u mogućnost da osobe, koje su osuđene za ratne zločine, ponovno dobiju priliku da izvrše takvu vrstu zločina, te smatraju da je razmatranje specijalnog odvrćanja prilikom odmjeravanja kazne za ratne zločine “nerazumno i nepravično”.³⁵ Opšte odvrćanje podrazumijeva kažnjavanje počinilaca ratnih zločina kako bi se odvratili drugi da ih ne čine. U nizu predmeta, sudska vijeća postavljaju moralnu dilemu, koliko je opravdano kažnjavati jedno lice da bi se odvratila druga da ne čine zločine, odnosno, raspravljaju o opravdanosti opšteg odvrćanja. Radi ilustracije odnosa pojedinih sudija MKSJ, prema opštem odvrćanju, kao svrsi kažnjavanja, najboljim se čini citirati dio presude iz predmeta *Kupreškić i drugi*: “Prilikom odmjeravanja sveukupne kazne opštem se odvrćanju, u skladu s mišljenjem Žalbenog vijeća, ne smije pridati neprimjerena važnost. Razlog za to jest to što se kazna počiniocu, u načelu, treba izricati za njegovo kažnjivo ponašanje – moglo bi, naime, biti nepravično počiniocu izreći kaznu strožu od one koja je za takve postupke primjerena samo u uvjerenju da će to odvratiti druge”.³⁶

Međutim, postoje i drugačiji stavovi, pa tako sudije u presudi u predmetu *Delalić i drugi* kažu: “Stoga je jedna od svrha Međunarodnog suda da, “privodeći pravdi” pojedince odgovorne za teška

---

32 Predmet *Krajišnik Momčilo* (Drugostepena presuda, para. 804)

33 Predmet *Kunarac Dragoljub i drugi "Foča"* (IT-96-23 i 23/1), Arhiva MKSJ, (Prvostepena presuda, para. 839)

34 *Ibid.* (Prvostepena presuda, para. 840)

35 *Ibid.*

36 *Ibid.*

kršenja međunarodnog humanitarnog prava, odvraća od budućih kršenja”³⁷, dajući opštem odvraćanju veći značaj.

Pored odmazde i odvraćanja, kao svrha kažnjavanja pred MKSJ pojavljuju se i *rehabilitacija i zaštita društva*. Rehabilitacija, kao svrha kažnjavanja pred MKSJ, nema i ne može imati značaj kakav ona ima u nacionalnim pravosuđima, a zbog činjenice da se radi o procesima za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava.³⁸

S ovakvim stavom se nije moguće složiti, iz najmanje dva razloga. Najprije, zbog toga što i domaći sudovi procesuiraju teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava, a s druge strane, itekako je potrebno raditi s počiniocima najtežih zločina, s ciljem njihovog preodgoja i reintegracije u društvo. Zaštiti društva, kao svrsi kažnjavanja, se također ne pridaje posebna pažnja. Smatra se da je to nepotrebno zbog činjenice da većina osuđenih prvi put krši norme međunarodnog humanitarnog prava i da se takva djela mogu počinuti samo u određenom kontekstu koji se možda neće ponovno javljati u zajednici u kojoj bi se osuđeno lice, kada jednom bude pušteno, na kraju moglo nastaniti.³⁹

Neuzimanje u obzir zaštite društva, kao svrhe kažnjavanja i izvršenja kazne za počinjene ratne zločine, ostavlja se prilika licu koje se, eventualno, nakon izdržane kazne nađe na slobodi da nastavi sa širenjem mržnje, netrpeljivosti i neistine koji su bili uzrokom počinjenja ratnih zločina.

MKSJ podržava eventualne programe za preodgajanje, u kojima bi optuženi mogli sudjelovati za vrijeme izdržavanja kazne, ali ne smatra da preodgajanje treba biti značajan cilj prilikom odmjerenja kazne.⁴⁰

---

37 Predmet *Delalić Zejnil i drugi "Čelebići"* (IT-96-21-A), Arhiva MKSJ, (Drugostepena presuda, para. 806).

38 *Ibid.* (Drugostepena presuda, para. 801).

39 Predmet *Kunarac Dragoljub i drugi* (Prvostepena presuda, para. 843).

40 *Ibid.* (Prvostepena presuda, para. 844).

1.2. Svrha kažnjavanja prema krivičnom zakonodavstvu BiH

Svrha kažnjavanja prema Krivičnom zakonu (dalje: KZ) BiH određena je na dva načina, određenjem svrhe krivičnopravnih sankcija i određenjem svrhe kažnjavanja.

Prema odredbama KZ BiH⁴¹, krivičnopravnim sankcijama se nastoji preventivno djelovati na druge, da poštuju pravni sistem i ne čine krivična djela, i spriječiti učinioca da čini krivična djela, odnosno, potaknuti njegov preodgoj, te obezbijediti zaštitu i satisfakciju žrtve.

Prema Babiću i dr. (2005), ovako precizno definisanje svrhe krivičnopravne sankcije nije praksa evropskih krivičnih zakonodavstava, i pošto se na ovaj način samo deklarirše opšta svrha krivičnog prava, a i gotovo da se u cjelosti ponavlja kod svrhe kažnjavanja i kod svih drugih sankcija, kao njihova posebna svrha, ovi autori smatraju, da ova odredba nije ni neophodna.

Zakonodavac u BiH, u članu 39. KZ BiH, je precizno odredio svrhu kažnjavanja kao: a) izražavanja društvene osude učinjenog krivičnog djela; b) uticaj na učinioca da ubuduće ne čini krivična djela i potaknuti njegov preodgoj; c) uticaj na ostale građane da ne vrše krivična djela i d) da se utiče na svijest građana o neprihvatljivosti krivičnih djela i o opravdanosti kažnjavanja učinilaca. Ovako postavljena svrha kažnjavanja pokazuje da je kažnjavanje u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu bazirano na prevenciji. Ipak, činjenica da je kazna osnovna sankcija, pokazuje da je u njoj sadržana i retributivna komponenta. Zbog toga se može zaključiti da je ovaj model svrhe kažnjavanja zasnovan na mješovitim teorijama o svrsi kažnjavanja.⁴²

Sistem kažnjavanja u BiH, kao neposredne ciljeve, ima specijalnu i generalnu prevenciju i zaštitu i satisfakciju žrtve, a kao posredni ističe se zaštita društva, društvenih dobara i vrijednosti od

---

41 Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH broj 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15, član 6.

42 Babić, M. *et. al.*, *op. cit.*, 244.

kriminaliteta. Ukoliko se analiziraju pojedinačne zakonske odredbe o svrsi kažnjavanja, u kontekstu njihovog karaktera, može se reći da izražavanje društvene osude, zbog počinjenog djela, ima retributivni karakter, uticaj na učinioca da ubuduće ne čini krivična djela i podsticanje njegovog preodgoja ima specijalno preventivni karakter, uticaj na ostale građane da ne vrše krivična djela ima karakter generalne prevencije, i da se utiče na svijest građana o neprihvatljivosti krivičnih djela i o opravdanosti kažnjavanja učinioca ima karakter pozitivne generalne prevencije s elementom pravednosti, koji takvu prevenciju povezuje s retribucijom.⁴³

1.3. Svrha kažnjavanja počinitelja ratnih zločina prema praksi Suda BiH

Sud BiH od svog osnivanja kontinuirano donosi presude u predmetima iz svoje nadležnosti, pa tako i u predmetima ratnih zločina. Kao što to i zahtijeva težina i posljedice krivičnih djela ratnih zločina, naročita pažnja se posvećuje izricanju kazne. Izričući kazne licima osuđenim za ratne zločine, Sud BiH posebnu pažnju posvećuje ostvarenju svrhe kažnjavanja i pridržava se odredbi zakona koje su u vezi sa ovom problematikom, a prethodno su obrađene.

Izražavajući *društvenu osudu* počinjenog djela ratnog zločina, Sud je u jednoj od presuda naveo da je optuženi u "konkretnom slučaju počinio krivično djelo protiv ratnih zarobljenika, kategorije koja uživa zaštitu kako po međunarodnom tako i po domaćem pravu. Zajednicu čiju osudu kazna treba da odražava, bi predstavljao narod Bosne i Hercegovine, odnosno kompletna međunarodna zajednica, koji su u skladu sa važećim odredbama domaćeg i međunarodnog prava navedeno ponašanje propisali kao krivično djelo. Samo propisivanje krivičnih djela ne izražava u dovoljnoj mjeri osudu takvog ponašanja od strane zajednice. Da propisivanje krivičnih djela i krivičnih sankcija zaista, ne bi ostalo mrtvo slovo na papiru, javlja se kao nužno kažnjavanje počinitelja istih, čime društvena zajednica pokazuje da su takva ponašanja, bez obzira na

---

43 Bojanić, I., Mrčela, M., *op.cit.*, 440

mjesto, vrijeme činjenja kao i ko se pojavljuje kao počinilac, djela za osudu i da neće proći nekažnjeno”.⁴⁴

Sudska vijeća Suda BiH, koja su sudila i sude za krivična djela ratnih zločina, smatraju da se, izricanjem kazni počiniocima ovih krivičnih djela, treba postići specijalna i generalna prevencija kao svrha kažnjavanja. *Specijalna prevencija* podrazumijeva utjecaj kazne na počinioca “da ukoliko se ponovo nađe u situaciji da bi mogao ponoviti krivično djelo za koje je kažnjen, odvrati istog od takvog ponašanja”.⁴⁵

Kažnjavanje i boravak na izvršenju kazne počiniocu daju priliku da razmisli o posljedicama svojih radnji po žrtve, “da razmisli o pogreškama koje je počinio u prošlosti, da se iskupi za svoje krivične radnje i sagleda načine na koje može poboljšati svoj život kada bude pušten na slobodu tako što se više nikad u budućnosti neće vratiti u zatvor”⁴⁶, odnosno, da se rehabilitira⁴⁷. Kazna koja se izriče počiniocima ratnih zločina treba biti takva da počinioca “odvrati od toga da ikada i pomisli da ponovno učestvuje u takvim zločinima”.⁴⁸

Generalna prevencija, odnosno uticaj na druge da ne čine ratne zločine, kao svrha kažnjavanja, također, zauzima značajno mjesto u presudama Suda BiH. Tako se u drugostepenoj presudi u predmetu Kapić Suad ističe da se svrha kazni za krivična djela ratnih zločina ogleda u “uticaju na stvaranje svijesti kod potencijalnih učinilaca krivičnih djela, da ukoliko se nađu u situaciji da krivična djela ove vrste mogu izvršiti, ista neće proći nekažnjeno.

---

44 Predmet *Kapić Suad* (X-KRŽ-07/481), Arhiva Suda BiH, (Drugostepena presuda, para. 185).

45 *Ibid.*, para. 184.

46 Predmet *Lelek Željko* (X-KR-06-202), Arhiva Suda BiH, (Prvostepena presuda, str. 64).

47 Predmet *Kapić Suad* (Drugostepena presuda, para. 197) i Predmet *Kujundžić Predrag* (X-KRŽ-07/442), Arhiva Suda BiH (Prvostepena presuda, para. 604).

48 Predmet *Kurtović Zijad* (X-KR-06/299), Arhiva suda BiH, (Prvostepena presuda, str. 54).

Naime, adekvatnim kažnjavanjem počinitelaca ovih krivičnih djela, ukazuje se ostalima da i u situaciji sukoba i neprijateljstava, postoji obaveza poštovanja zakona koji su na snazi, a svako ponašanje suprotno tome nosi cijenu koju će svaki pojedinac koji se ponaša na taj način morati platiti u dogledno vrijeme”.⁴⁹

Cijeneći da su posljedice ratnih zločina nesagledive i trajne, Sud BiH smatra da se odgovarajućom kaznom doprinosi “podizanju svijesti o posljedicama i kažnjivosti ovakvih zločina, odnosno pravednosti kažnjavanja učinitelja”.⁵⁰

Značajna pažnja u odmjeravanju kazne za počinjene ratne zločine, na Sudu BiH posvećuje se i žrtvama tih zločina, patnjama kojima su bile izložene i posljedicama koje i dalje trpe, te potrebi da ta kazna doprinese ublažavanju posljedica krivičnog djela. U presudi u predmetu Kujundžić Predrag se kaže da su žrtve njegovih postupaka “bili civili, nezaštićeni i bez ikakve mogućnosti da se suprotstave radnjama optuženog i njegovih podređenih. Dodatno, treba naglasiti da žrtve njegovih postupaka i danas osjećaju posljedice preživljenih tortura i trauma”.⁵¹ Uzimajući ove okolnosti kao otežavajuće prilikom odmjeravanja kazne, Sud je želio da adekvatnom kaznom Kujundžiću, izrazi *satisfakciju* žrtvama njegovih zločina.

Pomirenje kao vrlo značajan proces za bosanskohercegovačko društvo nakon rata, vrlo često je predmetom rasprave u presudama za ratne zločine Suda BiH, naročito u dijelovima koji se odnose na kaznu. Suđenje i kažnjavanje za počinjene ratne zločine, će, između ostalog, pokazati da je pravno rješavanje pravi način da se izbjegnu lične odmazde (osvete), kao način rješavanja sukoba. “Kazna koja u potpunosti odražava težinu djela može doprinjeti pomirenju”.⁵²

---

49 Predmet *Kapić Suad* (Drugostepena presuda, para. 183).

50 Predmet *Kurtović Zijad* (Prvostepena presuda, str. 54).

51 Predmet *Kujundžić Predrag* (Prvostepena presuda, para. 607).

52 Predmet *Lelek Željko* (Prvostepena presuda, str. 61).

2. ZAKONSKA I SUDSKA POLITIKA KAŽNJAVANJA POČINILACA RATNIH ZLOČINA

2.1. Kazna prema Statutu i praksi MKSJ

Odredbama člana 24. Statuta MKSJ, predviđeno je da je jedina kazna koja se pred ovim sudom može izreći kazna zatvora. Odredbe o kazni su dopunjene u pravilu 101., Pravilnika o postupku i dokazima⁵³ u kojem stoji da lice koje bude proglašeno krivim može biti osuđeno na kaznu zatvora, uključujući i kaznu doživotnog zatvora.

Ipak, Statut MKSJ, u odredbi o kazni, sadrži i normu koja kaže da “Prilikom određivanja kazne zatvora pretresno vijeće će imati u vidu opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije”. Imajući u vidu da je krivično zakonodavstvo bivše Jugoslavije predviđalo maksimalnu zatvorsku kaznu od 20 godina, pojavila se dilema da li, u tom smislu, postoji prepreka za izricanje kazni zatvora preko 20 godina. S tim u vezi, sudska vijeća su, kod odlučivanja u više predmeta, razmatrala ovu dilemu i stekao se opšti utisak da bi striktnim pridržavanjem gornje odredbe Statuta, bilo narušeno diskreciono pravo vijeća u odmjeravanju kazne. Analizom ovog problema, uz angažman sudskih vještaka, ovo pitanje je raspravljeno na način da, sudska vijeća MKSJ, pri odlučivanju, u obzir samo uzimaju opštu praksu sudova u bivšoj Jugoslaviji, a nikako da postupaju u skladu s njom.

Stav sudija MKSJ po ovom pitanju najbolje pokazuje dio presude u predmetu Delalić i drugi: “Pretresno vijeće je tačno slijedilo taj presedan, pri čemu je sprovedo detaljnu analizu odgovarajućih odredbi Krivičnog zakona SFRJ, a saslušalo je i svjedočenje vještaka odbrane. Vijeće je priznalo važnost tog principa kao jednog od “solidnih stubova na kojima počiva princip zakonitosti” i zaključilo da je gledište da bi kazna viša od one koja se mogla izreći u SFRJ prekršila princip legaliteta i princip *nulla poena sine lege* “pogrešno i suviše restriktivno shvaćeno”. Pretresno vijeće je zaključilo da “ni u sudskoj praksi, ni sa pravosudnog stanovišta, nema osnova

---

53 Pravilnik o postupku i dokazima, MKSJ, IT/32/Rev. 42, Hag, 2008.

za tvrdnju da Međunarodni sud obavezuju odluke sudova bivše Jugoslavije”.⁵⁴

Radeći na procesuiranju ratnih zločina počinjenih u BiH, MKSJ do sada je okončao ukupno 40 predmeta koji se odnose na 63 lica.⁵⁵ Ukupno je izrečeno 918 godina i 6 mjeseci zatvora, te pet najstrožijih kazni, kazni doživotnog zatvora. Najteža sankcija je izrečena Galić Stanislavu, Lukić Milanu, Popović Vujadinu, Beara Ljubiši i Tolimir Zdravku za krivična djela genocid, kršenje zakona ili običaja ratovanja i zločine protiv čovječnosti⁵⁶, a najmanja izrečena kazna, je od 2 godine zatvora (Kubura Amiru), izrečena za kršenja zakona i običaja ratovanja.⁵⁷

2.2. Kazna za ratne zločine prema KZ BiH i praksi Suda BiH

KZ BiH, član 40., u skladu sa svrhom kažnjavanja, određuje sljedeći sistem kazni⁵⁸: kazna zatvora, kazna dugotrajnog zatvora i novčana kazna, koje se mogu izreći krivično odgovornim punoljetnim počiniocima. Na istovjetan način sistem kazni uređen je entitetskim KZ i KZ BD.⁵⁹

54 Predmet *Delalić Zejnil i drugi "Čelebići"* (IT-96-21-A) (Drugostepena presuda, para. 814).

55 Podaci o rezultatima rada MKSJ na procesuiranju ratnih zločina počinjenih u BiH su rezultat analiza presuda ovog suda, a koje su proveli autori za potrebe ovog rada koristeći podatke sa web sita <http://www.icty.org/action/cases/4>

56 Šire vidi na web situ: <http://www.icty.org/action/cases/4>, 01.08.2015.

57 Šire vidi: Predmet *Hadžihasanović Enver i Kubura Amir "Centralna Bosna"* (IT-01-47), Arhiva MKSJ

58 Sistem kazni predstavlja skup svih kazni propisanih u krivičnom zakonodavstvu jedne zemlje, način njihovog određivanja i njihove međusobne odnose. Šire vidi: Petrović, B., Jovašević, D., *Krivično/Kazneno pravo Bosne i Hercegovine (Opći dio)*, op.cit., 287.

59 Krivični zakon F BiH, Službene novine F BiH broj Službene novine FBiH 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 i 76/14, član 41.; Krivični zakon Republike Srpske, Službeni glasnik RS 49/03, 108/04, 37/06, 70/06 i 73/10, 1/12, 67/13, član 29.; Krivični zakon Brčko Distrikta BiH, Službeni glasnik BD 10/03, 6/05 i 21/10, 09/13 član 41.

Prema odredbama KZ BiH (član 171. – 179.) počiniocima ratnih zločina, Sud BiH može izreći kaznu zatvora i kaznu dugotrajnog zatvora.

Kazna zatvora u BiH se može izreći samo kao glavna kazna (član 12. KZ BiH). To podrazumijeva da se radi o kazni koja je takvog karaktera da se primjenom nje same može u cjelosti ostvariti svrha kažnjavanja. Ona je propisana za sva krivična djela ratnih zločina kao osnovna mjera kažnjavanja. Minimalna kazna zatvora u BiH, koja se može izreći za počinjene ratne zločine, je jedna godina, te se počiniocima ovih krivičnih djela kazna ne može zamijeniti novčanom kaznom (član 42a. KZ BiH), niti radom za opšte dobro na slobodi (član 43. KZ BiH).

Kazna dugotrajnog zatvora se pojavljuje kao zamjena za smrtnu kaznu u procesu humanizacije krivičnog pravosuđa u BiH. Radi se o najtežoj krivičnoj sankciji, te je zbog toga zakonodavac predvidio niz ograničenja za njeno propisivanje i izricanje.⁶⁰

Težina krivičnog djela je prvi uslov za propisivanje i izricanje kazne dugotrajnog zatvora.

Bosanskohercegovački zakonodavac je bio neprecizan u odnosu na to da li se ova kazna može propisati i za osnovni oblik djela ili samo za njegov kvalifikovani oblik. Zakonska formulacija (član 42b, st. 1. KZ BiH) da se ova kazna može propisati samo za najteže oblike krivičnog djela isključuje mogućnost da se ona može propisati i za osnovne oblike nekih krivičnih djela.⁶¹ Sljedeći uslov za propisivanje kazne dugotrajnog zatvora je da se ona nikad ne propisuje samostalno, nego uvijek alternativno sa kaznom zatvora (član 42b. stav 2. KZ BiH). Na taj način sud, prilikom izricanja kazne, ima mogućnost da bira između ove dvije kazne. Kaznu dugotrajnog zatvora sud će izreći samo kada je krivično djelo počinjeno

---

60 Babić, M. *et. al.*, *op. cit.*, 250.

61 Ipak, prema KZ BiH, ova kazna je propisana i za osnovni oblik određenih krivičnih djela kao što su Genocid – član 171 i druga krivična djela ratnih zločina, Ubistvo predstavnika najviših institucija BiH – član 167, itd., a opravdanje za ovakav pristupu može se naći u činjenici da se radi o teškim krivičnim djelima koja nemaju kvalifikovani oblik.

s umišljajem, a sud procijeni da izricanje redovnog zatvora u najdužem trajanju (dvadeset godina) ne bi bilo opravdano s obzirom na težinu djela i stepen krivice počinioaca. Pored ovih uslova za izricanje kazne dugotrajnog zatvora postoji i ograničenje pri izricanju ove kazne u smislu da se ona ne može izreći mlađim punoljetnim licima (član 42b., stav 3. KZ BiH). Kazna dugotrajnog zatvora je KZ BiH propisana za ukupno 22 krivična djela. Ovu kaznu moguće je izreći za sedam krivičnih djela protiv integriteta BiH (Glava XVI), i petnaest krivičnih djela za vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom (Glava XVII).

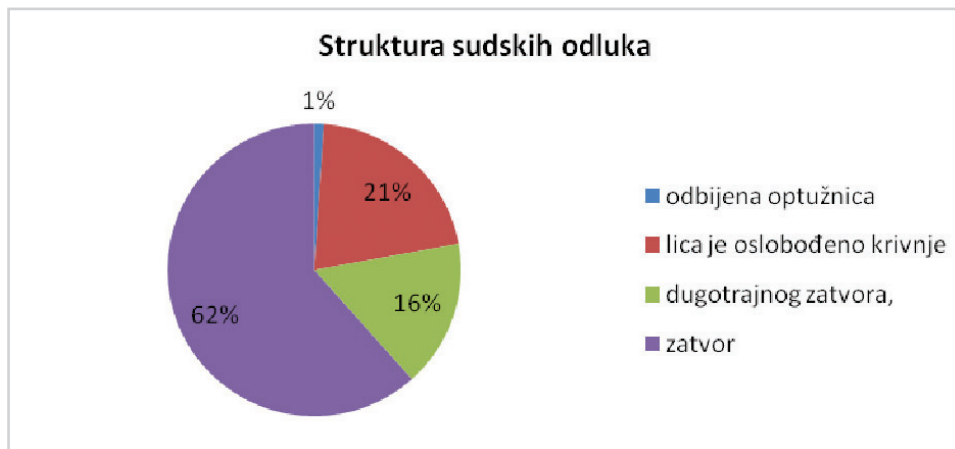
Uvažavajući osnovne postavke o kaznama, svrsi kažnjavanja, te težini krivičnih djela ratnih zločina, KZ BiH je propisao kaznu zatvora od najmanje deset godina ili dugotrajni zatvor (45 godina) za krivična djela: genocid (član 171. KZ BiH); zločin protiv čovječnosti (član 172. KZ BiH); ratni zločin protiv civilnog stanovništva (član 173. KZ BiH); ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika (član 174. KZ BiH); ratni zločin protiv ratnih zarobljenika (član 175. KZ BiH), te za krivično djelo protivpravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja (član 177. KZ BiH). Kaznu zatvora od jedne do deset godina zakonodavac je predvidio za ostala krivična djela iz oblasti ratnih zločina: organizovanje grupe i podsticanje na izvršenje genocida i ratnih zločina (član 176. KZ BiH); protivpravno oduzimanje stvari od ubijenih i ranjenih na ratištu (član 178. KZ BiH); povreda zakona ili običaja rata (član 179. KZ BiH).

Sud BiH je do sada okončao ukupno 128 predmeta ratnih zločina koji su se odnosili na odgovornost 185 lica.⁶² Za dva lica optužba je odbijena, 39 lica je oslobođeno krivnje, 30 lica je osuđeno na kaznu dugotrajnog zatvora, dok je 114 lica osuđeno na kaznu zatvora.

---

62 Podaci o rezultatima rada Suda BiH na procesuiranju ratnih zločina počinjenih u BiH su rezultat analiza presuda ovog suda, a koje su proveli autori za potrebe ovog rada koristeći podatke sa web sata <http://sudbih.gov.ba/?jezik=b>

Grafikon 1. *Struktura odluka Suda BiH u predmetima ratnih zločina*

Grafikon 1 pokazuje strukturu odluka Suda BiH u predmetima ratnih zločina. Iz njega je očito da je najviše lica (62%) osuđeno na kaznu zatvora, dok je 16% lica osuđeno na kaznu dugotrajnog zatvora.

Sud BiH je od svog formiranja pa do izrade ovog rada izrekao ukupno 1976 godina i 11 mjeseci zatvora za počinjene ratne zločine.

Grafikon 2. *Struktura kazni koje je izrekao Sud BiH za ratne zločine*

Očito je da nešto više od 1/3 ukupno izrečenih kazni iznosi kazna dugotrajnog zatvora. Broj i učešće osuđenih na kaznu dugotrajnog zatvora u ukupnom broju treba posmatrati sa aspekta odluke Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Damjanović i Maktouf*, a kasnije i cijelog niza odluka Ustavnog suda BiH, prema kojima se ova kazna može izreći samo za krivična djela zločin protiv čovječnosti, te se može zaključiti da je ista izrečena u značajnom broju predmeta. Ovakva kaznena politika u ovim predmetima bi mogla biti predmetom posebne opservacije, naročito jer su se za teže krivično djelo kao što je genocid izricale blaže kazne i po vrsti i po mjeri, u odnosu na krivično djelo zločin protiv čovječnosti. Postavlja se pitanje opravdanosti ovakve kaznene politike, te rezultata koji se istom postižu.

Nadalje, analizom izrečenih kazni da se primjetiti da je veliki broj njih ispod zakonom propisanog minimuma za ovu vrstu krivičnih djela, a koji iznosi 10 godina. Od 144 ukupno kažnjena lica pred Sudom BiH, za njih 55 izrečene su kazne ispod zakonom propisanog minimuma, što predstavlja preko 38%. Uvidom u ove presude vidljivo je da se kao osnov za ublažavanje najčešće koristi činjenica da je optuženi priznao krivnju te na taj način izrazio žaljenje, da se "suočio sa posljedicama onoga što je uradio, što predstavlja ključni aspekt potvrdnog izjašnjavanja o krivici, čak i ako je, kao što je slučaj u ovom predmetu, to uradio preko sporazuma o priznanju krivice. Ovo priznanje krivice doprinosi, kako utvrđivanju istine, tako i pomirenju na ovim prostorima, u šta Vijeće vjeruje, a što je bitno uticalo na donošenje odluke o tome koju težinu treba dati potvrdnom izjašnjavanju o krivici".⁶³ U više predmeta kao olakšavajuće okolnosti pri odmjeravanju kazne Sud je cjenio prije svega, činjenice da su optuženi porodični ljudi, da imaju djecu, te da u ranijem životu nisu osuđivani.

Adekvatnost kazni koje se izriču počiniteljima ratnih zločina u BiH, empirijski su istraživali Mahmutović i Gurda te su došli do podataka da oko 68% osuđenika smatra da je kazna za počinjene ratne zločine prestroga. Isti stav imalo je i svega 2,5% žrtava. Indi-

---

63 Predmet *Kušić Zoran* (S1 1 K 004837 11 Kro), Arhiva Suda BiH

kativno je da ispod 10% i jednog i drugog subuzorka smatra da je kazna pravedna.⁶⁴

ZAKLJUČCI

Potpuno je jasno da je rat u BiH (1992-1995) ostavio teške posl(j)edice, a ogledaju se u velikom broju ubijenih, protjeranih, ranjenih ili silovanih lica, uništenoj imovini i sličnom. Evidentno je da o tome ne postoje egzaktni pokazatelji. Do ovakve, teške destrukcije bosanskohercegovačkog društva došlo se počinjenjem velikog broja ratnih zločina.

Procesuiranje ratnih zločina počinjenih u BiH ima veliku ulogu u izgradnji povjerenja među ljudima i sprječavanju novih sukoba, te se može zaključiti da je veliki teret na krivičnoprocesnim subjektima koji rade na procesuiranju ratnih zločina. Procesuiranje se odvijalo, i još uvijek odvija, na više nivoa (međunarodnom, državnom i lokalnom). Kako se navodi u presudama MKSJ svrha kažnjavanja osuđenih za ratne zločine primarno je odmazda i odvracanje, a tek kasnije rehabilitacija i zaštita društva. S druge strane, Sud BiH kao svrhu kažnjavanja, a pridržavajući se zakonskih normi iz ove oblasti, određuje društvenu osudu, specijalnu i generalnu prevenciju, satisfakciju za žrtve, a kao kruna ukupnih napora ističe se nastojanje da se kroz procesuiranje ratnih zločina potaknu procesi pomirenja na ovim prostorima.

Ovako postavljena svrha kažnjavanja počinitelja ratnih zločina nastojala se postići izricanjem adekvatnih krivičnih sankcija. Najteža kazna izrečena za ratne zločine počinjene u BiH, od bilo kojeg nadležnog suda, izrečena je od strane MKSJ, a odnosi se na kaznu *doživotni zatvor*, izrečenu u pet predmeta za krivična djela kršenje zakona ili običaja ratovanja i zločine protiv čovječnosti, a najlakša kazna, od 2 godine zatvora, također od ovog Suda, izrečena je za kršenje zakona i običaja ratovanja.

---

64 Mahmutović, Dž., Gurda V., *The Effects of War Crime Processing before Domestic Courts on the Reconciliation Process in Bosnia and Herzegovina*, Društveni ogledi, Centar za društvena istraživanja Internacionalnog Burch Univerziteta, Godina 1, Broj 1/2014, Sarajevo, p. 27

Sud BiH je do sada osudio ukupno 144 lica za počinjene ratne zločine izričući 30 kazni dugotrajnog zatvora i 114 kazni zatvora. Ukupno je izrekao 1976 godina i 11 mjeseci zatvora. Zabrinjavajuća je praksa, koja se pojavila nakon presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Maktouf i Damjanović, prema kojoj se mogu izreći i izriču strožije kazne za krivično djelo zločin protiv čovječnosti nego za krivično djelo genocid.

Također je zabrinjavajuća praksa da je za oko 40 posto osuđenih lica izrečena kazna ispod zakonom utvrđenog minimuma za ova krivična djela, i to uglavnom kao rezultat pregovaranja i sporazumjevanja o krivnji.

Da nije adekvatna kaznena politika u predmetima ratnih zločina u BiH pokazuje i istraživanje koje je ranije provedeno, prema kojem ispod 10% ispitanika (osuđenika i žrtava) smatra da je kazna pravedna.

Smatramo da bi ovi pokazatelji trebali biti temelj istraživačkog projekta kojim će se utvrditi adekvatnost kaznene politike u predmetima ratnih zločina i pravci djelovanja na njenom poboljšanju.

LITERATURA

1. Babić, M. et al., (2005), *Komentari krivičnog/kaznenog zakona BiH*, Sarajevo, VE/EK
2. Babić, M., Marković, I., (2009), *Krivično pravo – opšti dio (drugo izmijenjeno izdanje)*, Pravni fakultet, Banja Luka
3. Bojanić, I., Mrčela, M., (2006) *Svrha kažnjavanja u kontekstu šeste novele kaznenog zakona*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol.13, broj 2
4. Broj pripadnika srebreničkih dešavanja 25.083, a učesnika 19.473; <http://www.genocid.org/vijesti.php?opsirnije=99>, 11.09.2011
5. Budimlić, M., *Aktuelnost kriminoloških istraživanja u prevenciji novih formi kriminalnog ponašanja*, Kriminalističke teme, Broj 3-4, Sarajevo, 2004

6. Cryer, R. and etc., (2010), *An Introduction to International Criminal Law and Procedure (second edition)*, Cambridge University Press, Cambridge
7. Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina, http://www.mpr.gov.ba/web_dokumenti/Drzavna%20strategije%20za%20rad%20na%20predmetima%20RZ.pdf, 10.06.2015.
8. Džouns, Dž., Pauls, S., (2003) *Međunarodna krivična praksa*, Transnational Publishers Ardsli, Njujork
9. Đurđić, V., Jovašević, D., (2003), *Međunarodno krivično pravo*, Nomos, Beograd,
10. IDC, Ljudski gubici '91-'95, http://www.idc.org.ba/index.php?option=com_content&view=section&id=35&Itemid=126&lang=bs, 28.03.2010;
11. Ivanišević, B., *Odjel za ratne zločine u Bosni i Hercegovini: Od hibridnog do domaćeg suda*, Međunarodni centar za tranzicijsku pravdu, 2008
12. Knežević, M., (2007), *Penologija u socijalnom radu (i socijalni rad u penologiji)*, Zagreb
13. Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH broj 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15
14. Krivični zakon Brčko Distrikta BiH, Službeni glasnik BD 10/03, 6/05 i 21/10, 09/13
15. Krivični zakon FBiH, Službene novine FBiH broj Službene novine FBiH 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 i 76/14
16. Krivični zakon Republike Srpske, Službeni glasnik RS 49/03, 108/04, 37/06, 70/06 i 73/10, 1/12, 67/13
17. Kukić, S. *et. al.*, Sistem ranog upozoravanja specijalno izdanje – Pravda i istina u BiH iz perspektive javnosti, www.undp.ba/download.aspx?id=355, 15.02.2010;

18. Mahmutović, Dž., *Ratni zločini u BiH – kažnjavanje i reparacija* (neobjavljena doktorska disertacija), Univerzitet u Tuzli, Tuzla, 2012, 13-20
19. Mahmutović, Dž., Gurda V., *The Effects of War Crime Processing before Domestic Courts on the Reconciliation Process in Bosnia and Herzegovina*, Društveni ogledi, Centar za društvena istraživanja Burch Univerziteta, Godina 1, Broj1, 9-30, Sarajevo
20. Mikšaj-Todorović, Lj. et. al., *Rehabilitacijski programi u institucijama u Hrvatskoj penološkoj teoriji i praksi*, Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, 34, 1,13-22, Zagreb
21. Milutinović, M., (1981), *Penologija*, Savremena administracija, Beograd
22. Mladenović-Kupčević, R., (2001), *Osnovi penologije (III dopunjeno izdanje)*, Svjetlost, Sarajevo
23. Mrvić-Petrović, N., (2008), *Krivično pravo – opšti i posebni deo (V izdanje)*, Pravni fakultet Univerziteta Union, Beograd
24. Modly, D. et. al., (2007), *Riječnik kriminalistike*, Strukovna udruga kriminalista, Zagreb
25. OSCE, *Projekat „Procesuiranje ratnih zločina“*
http://www.oscebih.org/documents/osce_bih_doc_2013032512531594cro.pdf, 30.11.2013.
26. Petrovec, D., (1998), *Kazen brez zločina: prispevek k ideologijam kaznovanja*, SH Zavod za založniško dejavnost, Ljubljana
27. Petrović, B., Jovašević, D., (2006), *Izvršno krivično/kazneno pravo*, Pravni fakultet, Sarajevo
28. Petrović, B., Jovašević, D., (2005), *Krivično/Kazneno pravo Bosne i Hercegovine (Opći dio)*, Pravni fakultet, Sarajevo
29. Popović, D., (2009), *Vodič kroz tranzicijsku pravdu u Bosni i Hercegovini*, Razvojni program UN-a u BiH, Sarajevo

30. *Pravilnik o postupku i dokazima*, MKSJ, IT/32/Rev. 42, Hag, 2008
31. Predmet *Aleksovski Zlatko "Lašvanska dolina"* (IT-95-14-1), Arhiva MKSJ
32. Predmet *Delalić Zejnil i drugi "Čelebići"* (IT-96-21-A), Arhiva MKSJ
33. Predmet *Galić Stanislav* (IT-98-29), Arhiva MKSJ
34. Predmet *Hadžihasanović Enver i Kubura Amir "Centralna Bosna"* (IT-01-47), Arhiva MKSJ
35. Predmet *Kapić Suad* (X-KRŽ-07/481), Arhiva Suda BiH
36. Predmet *Krajišnik Momčilo* (IT-00-39-A), Arhiva MKSJ
37. Predmet *Krstić Radislav "Srebrenica"* (IT-98-33-T), Arhiva MKSJ
38. Predmet *Kujundžić Predrag* (X-KRŽ-07/442), Arhiva Suda BiH
39. Predmet *Kunarac Dragoljub i drugi "Foča"* (IT-96-23 i 23/1), Arhiva MKSJ
40. Predmet *Kupreškić i drugi "Lašvanska dolina"* (IT-95-16), Arhiva MKSJ
41. Predmet *Kurtović Zijad* (X-KR-06/299), Arhiva Suda BiH
42. Predmet *Kušić Zoran* (S1 1 K 004837 11 Kro), Arhiva Suda BiH
43. Predmet *Lelek Željko* (X-KR-06-202), Arhiva Suda BiH
44. Predmet *Lukić Milan i Lukić Sredoje "Višegrad"* (IT-98-32/1), Arhiva MKSJ;
45. Predmet *Nikolić Dragan Jenki "Logor Sušica"* (IT-94-02), Arhiva MKSJ;
46. Predmet *Stakić Milomir* (IT-98-24), Arhiva MKSJ.
47. Radoman, M., (2003), *Penologija i sistem izvršenja krivičnih sankcija*, Pravni fakultet, Novi Sad

48. Sijerčić-Čolić, H., Vranj, V., (2011), *Uvod u penologiju i izvršno krivično pravo BiH*, Pravni fakultet, Sarajevo
49. *Statut Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju*, UN, Rezolucija broj 827, <http://www.un.org/icty/bhs/icty/documents/statute-b.htm>, 10.06.2015.
50. Šeparović, Z., (1998), *Hrvatski žrtvoslov (Zbornik radova Prvog hrvatskog žrtvoslovnog kongresa - Knjiga 1.)*, Hrvatsko žrtvoslovno društvo, Zagreb
51. Šeparović, Z., (2003), *Kazneno izvršno pravo i uvod u penologiju*, Pravni fakultet, Poslijediplomski studij iz kaznenopravnih znanosti, Zagreb
52. Škulić, M., (2005), *Međunarodni krivični sud - nadležnost i postupak*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd
53. Tabeau, E., *Rat u brojkama: demografski gubici u ratovima na teritoriji bivše Jugoslavije 1991- 1999. godine*, Helsinški komitet za ljudska prava Srbije, Beograd, 2009
54. Tomić, Z., (2001), *Nirnberska presuda*, Magistrat, Sarajevo
55. UN ODCCP, *Međunarodni priručnik o pravdi za žrtve (Bosansko izdanje)*, Viktimološko društvo BiH, Sarajevo, 2002,
56. Zernova, M., (2007), *Restorative justice: ideals and realites*, Ashgate, Hull

SENTENCING WAR CRIMES COMMITTED IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

ABSTRACT

This research paper addresses the purpose of sentencing and the sentences enforced in order to achieve that purpose in the cases of war crimes committed in Bosnia and Herzegovina. The paper aims to research the practice used in defining the purpose of sentencing, by courts that have jurisdiction in prosecution of war crimes committed in Bosnia and Herzegovina, as well as legislative and judicial policy which these courts considered adequate to obtain the purpose of sentencing.

In prosecution of war crimes that took place in Bosnia and Herzegovina, the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia sets retribution and deterrence as the purpose of sentencing prior to rehabilitation and protection of society, while the Court of Bosnia and Herzegovina, with consideration of legislative norms, sets social condemnation, specific and general prevention and victims satisfaction as the purpose of sentencing. As the crown of their efforts, the Court of Bosnia and Herzegovina stresses the intention to initiate reconciliation process on this territory as the purpose of prosecution of war crimes.

A small number of concluded proceedings, the possibility, and actual sentencing, of a longer sentence for the crime against humanity than for the crime of genocide, data that forty percent of the sentenced have received a sentence under the legal minimum set for the crimes committed and victims dissatisfaction with sentences in ninety percent of the examinees in an earlier research are all indicators that sentencing policy for war crimes is inadequate. Moreover, these facts indicate the need for further research in order to determine adequacy of sentencing policy in the cases of war crimes and the actions towards its improvement.

Keywords: war crime, sentencing, sentencing policy